

เลขที่ 42

สมบัติของสาขาพิพิธภัณฑ์ประจำ จ.ว.ส. ยสุรธานี
ในคราวทอดกฐินของกรมศิลปากร

พ.ศ. 2494

ตำนานพระปริต

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ

ทรงพระนิพนธ์

ราชบัณฑิตยสภา

พิมพ์ถวายพระภิกษุสามเณร เป็นของชำร่วย

เมื่อมาเยี่ยมหอพระสมุด ฯ และพิพิธภัณฑ์สถานสำหรับพระนคร

294.313

ด 495๓

พ.ศ. ๒๔๗๒

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

๕

NSTNL SENAYAN

36212

เลขที่ 42

๒๙๔. 313

๓๔๙๕๓

2๕๗๒

สมบัติของสาขาพิพิธภัณฑ์ประจำ จ.ว. สุราษฎร์ธานี
ในคราวทอดกฐินของกรมศิลปากร

พ.ศ. 2494

R00308

ตำนานพระปริต

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ

ทรงพระนิพนธ์

ราชบัณฑิตยสภา

พิมพ์ถวายพระภิกษุสามเณร เป็นของชำร่วย

เมื่อมาเยี่ยมหอพระสมุด ฯ และพิพิธภัณฑ์สถานสำหรับพระนคร

พ. ศ. ๒๔๗๒

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

คำนำ

เวदानักชตฤกษ์เข้าวัดเช้า ถึงวันแรม ๔ ค่ำ แรม ๕ ค่ำ เดือน ๘
ได้เคยเปิดหอพระสมุด ฯ และพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนครเป็นการพิเศษ
เพื่อให้เป็น โอกาสแก่พระภิกษุสามเณรได้มาชมทุกปีมาหลายปีแล้ว ใน ๒
วันนั้นมีผู้อุปการะจัดของมาช่วยเลี้ยงพระสงฆ์สามเณรก็หลายราย ส่วน
ราชบัณฑิตยสถานพิมพ์หนังสือถวายเป็นของช่วยแก่พระภิกษุสามเณร
องค์ละเล่ม เป็นงานซึ่งบังเกิดประโยชน์และความชื่นชมยินดีด้วยกัน
ทุกฝ่าย จึงได้จัดให้มีเล่มออกมาไม่ขาด

หนังสือซึ่งราชบัณฑิตยสถานจะพิมพ์ถวายเป็นของช่วยแก่พระภิกษุ
สามเณร ซึ่งมาชมหอพระสมุด ฯ และพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร
ใน พ.ศ. ๒๔๗๒ นี้ ข้าพเจ้าได้ออกเรื่องตำนานพระปริตให้พิมพ์ ด้วยคิดเห็น
ว่าพระภิกษุสามเณรได้ ไปเห็นจะพอใจอ่านกันโดยมาก หนังสือเรื่องตำนาน
พระปริตนี้ มหาเสวกเอก เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ ได้ขอให้ข้าพเจ้า
แต่งขึ้นประกอบกับบาตรพระปริต (สวดมนตร์ ๗ ตำนานและ ๑๒ ตำนาน)
ซึ่งพิมพ์แจกในงานปลงศพของคุณมารดา เมื่อเดือนกรกฎาคมค.ศ. นี้
เรื่องตำนานที่ข้าพเจ้าแต่ง เป็นคำอธิบายเหตุที่จะเกิดมีราชปริต และ
ลักษณะการสวดพระปริต ตามซึ่งสอบสวนได้หลักฐานแต่ที่ต่าง ๆ และ
สันนิษฐานประกอบบ้าง ไม่ใช่บอกบัญชีรายเรื่องพระปริตและแปลพระปริต
หนังสือที่บอกรายเรื่องพระปริตต่าง ๆ กับทั้งบทบาตรแจ้ลงในหนังสือ
สวดมนตร์ฉบับหลวง ซึ่งสมเด็จพระสังฆราช (ปุสุตเทว ธา) วัดราช
ประดิษฐได้ทรงรวบรวม มีฉบับพิมพ์อยู่แล้ว คำแปลพระปริตก็มีความ

เกล้าซึ่งแปลครั้งรัชกาลที่ ๓ หอพระสมุด ฯ ได้พิมพ์ความหนึ่ง กับความ
ใหม่ ซึ่งพระดำรัสโศภณ วัดมกุฏกษัตริย์แปด คูเหมือนท่านจะได้พิมพ์
หลายครั้งแล้วอีกความหนึ่ง ถ้าท่านผู้ใดประสงค์จะทราบว่าจะปริศนหรือ
บทยาคัดัดวณครุและอนุโมทนาอันใดบ้าง หรือจะใคร่ทราบว่าแปลเป็น
ภาษาไทยว่าอย่างไร ขอจงศึกษาในหนังสือ ๓ เล่มซึ่งได้กล่าวมานั้นเถิด

ข้าพเจ้าขอถือโอกาสนี้ขอบพระคุณของพระภิกษุสามเณร ซึ่งได้
อุปการแก่หอพระสมุด ฯ และพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนครมาด้วย
ประการต่าง ๆ บัดนี้ขอให้อนุโมทนาการที่จัดเครื่องบูชาพระคำสอนไว้ในพระ
ที่นั่งพรหมเมศธาดา (คือพระวิมานหลังเหนือ) โดยฉะเพาะ ด้วยจัด
ดำเนินไปเพราะความอุปการของพระสงฆ์เป็นพณ ยกเป็นอุทานเช่นนี้
สำหรับไว้ตัวอย่างพิศษนั้น เป็นของพระราชกณะผู้ใหญ่ผู้น้อยนับแต่
สมเด็จพระสังฆราชเจ้าเป็นต้นได้ช่วยสร้าง นอกจากนั้นเช่นพัชรอง เครื่อง
บริวารและผ้ากราบตราต่าง ๆ ก็ดี เครื่องบูชาและเครื่องใช้ที่อยู่ในวัดซึ่ง
เป็นของควรเก็บรักษาไว้ ให้มหาชนได้เห็นมิให้สูญเสีย เป็นของพระภิกษุ
มีแก่ใจให้มาไว้ในพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนครโดยมาก ราชบัณฑิตย
สภาหวังใจว่า เมื่อพระภิกษุสามเณรทั้งหลายได้มาเห็นจัดไว้อย่างไร คงจะ
ยินดีอนุโมทนาและมีแก่ใจช่วยหอพระสมุด ฯ และพิพิธภัณฑสถานสำหรับ
พระนครสืบไป

ดร. ๒๖ ทรงพรหม

นายกราชบัณฑิตยสภา

วันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ. ศ. ๒๔๗๒

สารบัญ

ตำนานพระปริต	หน้า	๑
อธิบายเบื้องต้น	”	๓
ตำนานคณะสาขายาย	”	๑
ตำนานสาขายายธรรม	”	๔
ตำนานสาขายายปริต	”	๕
พระปริตภาณวาร	”	๗
ราชปริต	”	๘
ลวดพระพุทธรมณตรี ในประเทศสยาม	”	๑๒
ลวดสาขายายพระธรรม	”	๑๓
ลวดภาณวาร	”	๑๔
ลวดพระปริต	”	๑๖
ลวดทำน้าพระพุทธรมณตรี	”	๒๓
มหาทิพมณตรี	”	๒๔
ลวดพระพุทธรมณตรีเนื่องกับไสยศาสตร์	”	๒๕
ลวดนวครหายุดมธรรม	”	๒๘

ตำนานพระปริต

อธิบายเบื้องต้น

การสวดพระพุทธรูป เช่นที่เราได้ฟังพระสงฆ์สวดในงานต่าง ๆ ที่จริงเป็น ๒ อย่างต่างกัน คือสวดพระธรรมเพื่อรักษาพระศาสนาอย่าง ๑ สวดพระปริตเพื่อจะคุ้มครองป้องกันภัยอันตรายอย่าง ๑ กิริยาที่สวดมนตร์พร้อม ๆ กัน จะสวดพระธรรมก็ดี หรือสวดพระปริตก็ดี เรียกว่าคณะสาธยาย (คำว่าสวด มาแต่คำสาธยยนเอง) จะนำอธิบายเรื่องตำนานมาแสดงต่อไปโดยลำดับ แต่ขอบอกให้ท่านทั้งหลายเข้าใจไว้เสียก่อน ว่าความที่จะกล่าวนั้น พบหลักฐานบ้างเป็นแต่สันนิษฐานบ้าง แม้อันนิษฐานผิดไปต้องขออภัย และขอให้ท่านทั้งหลายช่วยค้นหาหลักฐานที่ถูกต้อง

ตำนานคณะสาธยาย

จะว่าด้วยการสวดคณะสาธยายก่อน ประเพณีที่พวกพุทธบริษัท คือพระภิกษุสงฆ์เป็นต้น ชวนกันท่องจำพระธรรมวินัยแล้วสวดพร้อม ๆ กัน อย่างพระสวดมนตร์ทุกวันนี้ หาปรากฏว่ามีในครั้งพุทธกาลไม่ แม้จะรู้กถาธรรมบทกล่าวในนิทานบางเรื่อง ว่าพระสงฆ์พุทธสาวกสวดปริตและพุทธรูปตั้ง ๗ คัน ๗ วัน เช่นในเรื่องอายุวัฒนกุมาร ตอนสุดท้ายก็จะมีพระสงฆ์เป็นหลักฐานไม่ได้ ด้วยอริยสงฆ์กถาธรรมบทนั้นแต่งต่อเมื่อพุทธกาล

ดวงแก้วเกือบ ๓๐๐๐ ปี เป็นสมัยเมื่อมีประเพณีสวดพระปริตเกิดขึ้นแล้ว
 พิเคราะห์ดูความที่อ้างไม่สัมพันธ์กับประเพณีในครั้งพุทธกาล เพราะพระพุทธเจ้า
 ทรงแสดงพระธรรมวินัยด้วยภาษาบาลีอันเป็นภาษากลางสำหรับชาวชมพู
 ประเทศใช้พูดจากันแพร่หลายยิ่งกว่าภาษาอื่น ผู้ฟังพระธรรมเทศนาหรือผู้
 รับพระธรรมไปเที่ยวตั้งสอนย่อมจำข้อความเป็นสำคัญ ส่วนถ้อยคำไม่
 รู้จักคำมาก ด้วยเป็นภาษาซึ่งเข้าใจซึมซาบและใช้พูดจากันอยู่เดิมอ เช่น
 เดียวกับที่เราฟังเทศน์ภาษาไทยทุกวันนี้ ก็ตั้งใจจำข้อความเป็นสำคัญ หา
 ถ้อยคำจำเป็นจะต้องจำถ้อยคำจำนวนที่พระเทศน์ทั้งหมดไม่ ความที่ยกมา
 เป็นอุทาหรณ์ฉันใด ดังนั้นในฐานะการศึกษาและตั้งสอนพระธรรมวินัยเมื่อ
 ครั้งพุทธกาล ความจำเป็นที่จะต้องท่องและสวดซ้อมพร้อม ๆ กันเป็นคณะ
 ตำรายาย ก็ย่อมไม่มีด้วยเหตุอันเดียวกัน

ประเพณีที่พระสงฆ์สวดคณะตำรายาย ปราภฏมฺหฺนเมื่อพระพุทธเจ้า
 เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระอริยสาวกทั้งหลาย มีพระมหากัสสป
 เป็นประธาน ประชุมกันณถ้ำคถบรณในเขวงกรุงราชคฤหมหานคร
 ทำสังคายนาพระธรรมวินัยเป็นครั้งแรก เพราะคำว่า “สังคายนา” นั้นเอง
 แปลว่าซักซ้อมสวดพร้อม ๆ กัน จึงพึงเป็นหลักฐานได้ ว่าการที่พระสงฆ์
 สวดคณะตำรายายเกิดมฺหฺนเมื่อครั้งทำปฐมสังคายนานั้น เมื่อคิดดูว่าเหตุใด
 พระสงฆ์อริยสาวกจึงใช้วิธีท่องจำพระธรรมวินัยแล้วสวดซ้อมพร้อม ๆ กัน
 ก็ดูเหมือนจะเห็นเค้าเงื่อน ด้วยเมื่อพระพุทธเจ้าใกล้จะเสด็จเข้าสู่พระนิพพาน
 ได้มีพระพุทธปฏิภาตรัสตั้งแก่พระสาวกทั้งปวง ว่าพระธรรมวินัยจะแทน

พระองค์สืบไป ครั้นพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน พระอริยสาวก
จึงประชุมกันสำรวจพระธรรมวินัยซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติตรัสสอน
เพื่อจะรักษาไว้ให้เป็นหลักฐานมั่นคง ก็พระธรรมวินัยทั้งปวงนั้น เมื่อใน
สมัยพุทธกาลพระสาวกย่อมทรงจำไว้โดย "อัตถะ" (คือข้อความ)
ดังกล่าวมาแล้ว ครั้นเมื่อสอบถามกันและกันในที่ประชุม พระสาวก
ต่างองค์คงแสดงโดย "พยัญชนะ" ต่างกัน (คือโดยจำนวนต่าง ๆ
กัน) ซึ่งพากระเทือนไปถึงความเข้าใจอัตถะแตกต่างกันในบางแห่ง
พระภิกษุจึงเลือกสรรพระสาวกซึ่งนิยมกันว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญ เช่นพระ
อานันท เป็นผู้เชี่ยวชาญในพระธรรม พระอุบาลี เป็นผู้เชี่ยวชาญในพระ
วินัย ให้เป็นผู้วินิจฉัย ข้าพเจ้าตั้งนิมิตฐานว่าคงจะมีพระสาวกองค์อื่น
ช่วยวินิจฉัยด้วยอีก เป็นทำนองอย่างตั้งอนุกรรมการ ๒ กอง ให้พระ
อานันทกับพระอุบาลีเป็นประธานอนุกรรมการนั่นเองคละกอง (หาใช่เพียง
อาราธนาแต่เฉพาะพระอานันทและพระอุบาลีให้เป็นผู้แสดงพระธรรมและ
พระวินัยแต่โดยลำพังดังความที่กล่าวในเรื่องตำนานสังคายนาชวนให้เข้าใจ
ไม่) ต่อเมื่ออนุกรรมการวินิจฉัยลงมติแล้ว พระอานันทจึงนำมติด่วน
พระธรรม และพระอุบาลีนำมติด่วนพระวินัยมาแสดงในที่ประชุมพระ
อริยสาวกทั้งปวง เมื่อที่ประชุมยอมรับมติดำตามทีพระอานันทและพระอุบาลี
เสนอแล้ว จึงลงมติของที่ประชุมใหญ่ต่อไปอีกข้อหนึ่ง ว่าให้พระสงฆ์
ท่องจำพระธรรมวินัย ทั้งอัตถะและพยัญชนะ (คือทั้งข้อความและจำนวน)
อย่างเช่นพระอานันทและพระอุบาลีเสนอนั้น เพื่อจะป้องกันมิให้เกิดแตกต่าง

กันได้ออก ถ้าเป็นสมัยปัจจุบันนักคงให้เขียนพระธรรมวินัยลงเป็นอักษร
 แฉกพิมพ์แจกกันรักษาไว้ แต่ในสมัยนั้นยังไม่ใช้วิธีจดเป็นอักษร จึงต้อง
 ใช้กระบวนการท่องจำ การท่องจำจะอยู่ได้นั่นคงก็ต้องอาศัยซักซ้อมด้วยสวด
 ด่ารยาย จึงเกิดวิธีสวดคณะด่ารยายพระธรรมวินัยขึ้น เมื่อพุทธศักราช
 ๒๓๖๑ แล้วประเพณีเป็นแบบแผนสืบมาด้วยประการฉะนี้

ตำนานสาธยายธรรม

ท่านจะกล่าวอธิบายเรื่องสวดพระธรรมต่อไป พระธรรมวินัยซึ่ง
 รวบรวมไว้เป็นหลักพระคำสอนมากมายหลายคัมภีร์ด้วยกัน ผู้ศึกษาเช่น
 พระภิกษุซึ่งบวชใหม่เป็นต้น จำต้องท่องจำและหัดด่ารยายไปที่ตระกูล
 ละส่วน แม้ถึงท่านผู้ที่สามารถทรงจำไว้ได้ทั้งหมดแล้ว จะสวดด่ารยาย
 พระธรรมวินัยให้หมดในคราวเดียวก็เป็นเวลาช้านานนัก จำต้องแบ่งด่ารยาย
 แต่คราวละส่วน วันหนึ่งสวดด่ารยายส่วนหนึ่งพอสมควรแก่เวลา แล้ว
 สวดด่ารยายส่วนอื่นต่อไปในวันหลัง แต่คงมิให้ขาดด่ารยายทุกวัน
 ดังนั้นจึงมีประเพณีที่พระสวดมนตร์เย็น อันถือเป็นกิจวัตรคตทวทุก
 ตั้งฆารามสืบมาจนทุกวันนี้ เห็นจะเป็นประเพณีเก่าแก่สืบมาแต่สมัยเมื่อ
 ยังใช้ความท่องจำเป็นสำคัญ การสวดอย่างว่ามานี้เป็นการสวดด่ารยาย
 พระธรรม เพื่อจะรักษาหลักพระคำสอนไว้ให้มั่นคง แต่เมื่อมามีวิธีเขียน
 พระธรรมวินัยลงไว้เป็นอักษรได้ ความจำเป็นที่จะต้องท่องจำนั้นย่อม
 จึงคงท่องและสวดด่ารยายพระธรรมวินัยแต่บางส่วน ซึ่งจำเป็นแก่กิจของ
 พระสงฆ์ ในชั้นหลัง

ตำนานสาชยายปริต

๕๕
 ทนจะกล่าวอธิบายถึงการสวดพระปริตต่อไป คำว่า “ปริต” แปล
 ว่าคุ้มครอง การสวดพระปริตจึงหมายความว่า สวดเพื่อคุ้มครองป้องกัน
 ภัยอันตราย ผิดกับสวดสาชยายพระธรรมที่อธิบายมาแล้ว ประเพณีที่พระ
 สังฆสวดพระปริตเกิดขึ้นในลังกาที่วัดประมาณว่าเมื่อพุทธกาลล่วงแล้วราว
 ๕๐๐ ปี ในเรื่องตำนานพระพุทธศาสดาปรากฏว่าเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จ
 เข้าพระนิพพานแล้วได้ ๓๐๐ ปีเศษ พระเจ้าอโศกมหาราชทรงอุปถัมภ์บำรุง
 พระพุทธศาสดาขึ้นเป็นศาสดาสำหรับประเทศในอินเดีย แล้วแต่งทูตให้
 เทียบประกาศคุณพระพุทธศาสดาไปยังนานาประเทศ พระเจ้าเทวานัมปิย
 ดิศซึ่งครองกรุงลังกาเกิดเดื่อมใส จึงทูลขอให้พระเจ้าอโศกมหาราชจัดคณะ
 สังฆสังฆ์ไปประดิษฐานพระพุทธศาสดาในลังกาที่วัด พระเจ้าอโศกก็ทรง
 อาราธนาพระมหินทรเถร ผู้เป็นราชบุตรพระองค์หนึ่ง ซึ่งออกทรงผนวช
 อยู่ ให้เป็นประธานพาคณะสังฆสังฆ์ไปตั้งสอนพระธรรมวินัยและให้อุปสมบท
 พวกชาวลังกา จึงได้ถือพระพุทธศาสดา และมีคณะสังฆสังฆ์ในลังกาที่วัด
 เป็นเดิมมา ก็แต่ลังกาที่วัดเป็นประเทศอยู่ต่างหากจากอินเดีย ชาวลังกา
 ไม่รู้ภาษาบาลีแพร่หลายเหมือนกับชาวอินเดีย การสอนและการรักษา
 พระธรรมวินัยในลังกาที่วัดจึงต้องใช้ ๒ ภาษา คือสอนด้วยภาษาสิงห
 ภาษานี้เป็นภาษาของชาวลังกา แต่ท่องจำพระธรรมวินัยรักษาไว้ด้วยภาษา
 บาลีตามเดิม ต่อภายหลังมาว่าเมื่อ พ.ศ. ๔๓๓ พระสังฆสังฆ์ในลังกาที่วัด
 จึงได้ช่วยกันเขียนพระธรรมวินัยลงเป็นอักษร ทำให้ความจำเป็นต้องท่อง

จำนวนยดงกว่าแต่ก่อน ถึงกระนั้นการศึกษาพระธรรมวินัยที่ในลังกาทวีปก็
 ตำบากรกว่าที่ในอินเดีย ด้วยจำต้องเรียนภาษาบาลีจนรู้แตกฉานก่อน จึง
 จะสามารถอ่านพระไตรปิฎกให้รอบรู้พระธรรมวินัยได้ การเรียนภาษาบาลี
 จึงถือกันว่าเป็นกิจของผู้ออกบวชจะต้องเรียน และนับถือกันว่าภาษาบาลี
 เป็นภาษาศักดิ์สิทธิ์ เพราะทรงไว้ซึ่งพระพุทธคำสอน แม่ผู้ซึ่งมีใ้เรียนรู้อ่าน
 ภาษาบาลี เมื่อได้ย่นพระสงฆ์สาธุการ ก็รู้ว่าเป็นพระธรรมคำของพระพุทธ
 เจ้า พวกนั้นอนุโมทนาสาธุการและถือว่าเป็นสิริมงคล แต่ในลังกาทวีปนั้น
 พวกทมิฬเข้ามาอยู่มาก ในเรื่องพงศาวดารปรากฏว่าพวกทมิฬมีอำนาจ
 ปกครองบ้านเมืองอยู่นาน ๆ ก็หลายครั้ง พวกทมิฬนับถือไสยศาสตร์
 พาศำสอนพราหมณ์มาตั้งถิ่นในลังกาทวีปด้วย ก็ตามคติคำสอนพราหมณ์
 นั้นนิยมว่าผู้ทรงพระเวทอาจจะร้ายมนตร์ให้เกิดสิริมงคลหรือบ่ของกันแก่ไข
 ภัยอันตรายแก่มหาชนได้ ดังนั้นฐานว่าพวกชาวลังกาแม่ถือพระพุทธคำสอน
 ก็ย่อมมีเวทปรรณาสีริมงคล และมีเวทหว่าดหวนต่อภัยอันตรายตาม
 ธรรมดาสัมณมนุษย์ คงจะขอให้พระสงฆ์เถรานุเถระชาวลังกาช่วยหาทาง
 ในพระพุทธคำสอนดังกล่าวนี้ เพื่อให้เกิดสิริมงคลหรือบ่ของกันภัยอันตราย
 ให้แก่คนบ้าง พระสงฆ์มีความกรุณาจึงคิดวิธีสวดปริตชนให้สัมประสงค์
 ของประชาชน ก็แต่วิธีร้ายเวทมนตร์ของพราหมณ์นั้นเขาจึงวอนขอพรต่อ
 พระเป็นเจ้า คติพระพุทธคำสอนห้ามการเช่นนั้น พระสงฆ์จึงค้นในพระไตร
 ปิฎก ได้ออกเอาพระสูตรและปาฐะพระคาถาสรรเสริญคุณพระรัตนตรัย อันมี
 ตำนานอ้างว่าเกิดชนเองด้วยเหตุการณ์ต่าง ๆ มาสวดเป็นมนตร์ จะยก

พอเป็นตัวอย่างตั้งเตือกเขารัตนสูตร ซึ่งมีตำนานว่าพระอนันตที่เคยถือคุณ
พระรัตนตรัยระงับโรคระบาดอันเกิดแต่ความอดอยากที่เมืองเวสาลี มาใช้เป็น
มนตร์สวดเรื่องหนึ่งเป็นต้น ตำนานพื้นฐานว่าจะเกิดมีพระปริตขึ้นด้วยประการ
ดังกล่าวมานี้ ชั้นเดิมจะสวดสูตรไหนหรือคาถาไหนก็เห็นจะแล้วแต่เหตุ
การณ์ เช่นนิมนต์ไปสวดเพื่อจะให้เป็นมงคล ก็สวดมงคลสูตร ถ้า
นิมนต์ไปสวดให้คนไข้เจ็บป่วย ก็สวดโพชฌงค์เป็นต้น แต่ชั้นเดิมเห็นจะ
หาไตรอยากรองพระปริตเข้าต่อเนื่องกันยืดยาวไม่ เมื่อมีวิธีสวดพระปริต
เกิดขึ้นแล้ว คนทั้งหลายก็คงนิยมกันแพร่หลาย มีผู้ประสงค์ให้พระสังฆสวด
พระปริตเพื่อเหตุการณ์อื่น ๆ กว้างขวางออกไป พระสังฆก็ค้นหาพระสูตร
และปาฐะพระคาถาในพระไตรปิฎกมาสวดเป็นพระปริตมากขึ้นเป็นลำดับ

พระปริตภาณวาร

มีคำกล่าวในลังกาทวีปว่า ^(๑) เมื่อ พ.ศ. ๘๐๐ พระเถระทั้งหลาย
มีพระเรวัตตเถระเป็นประธาน ช่วยกันสำรวจรวมพระปริตต่าง ๆ เรียบเรียง
เข้าไว้เป็นคัมภีร์เรียกว่า “ภาณวาร” ตำนานพื้นฐานว่าความคิดเดิมก็เห็นจะ
ให้เป็นคำภาสำหรับพระสังฆท่องจำ และสวดพระปริตให้เป็นแบบแผน
อันเดียวกัน เมื่อเกิดมีคัมภีร์ภาณวารอันรวบรวมพระพุทฺธมนตร์ทุกอย่าง
อยู่ในนั้น ก็เป็นธรรมดาที่คนทั้งหลายจะเกิดปรารถนาให้พระสังฆสวด
พระพุทฺธมนตร์ตลอดทั้งคัมภีร์ภาณวารในเมื่อทำการพิธีสำคัญ แต่คัมภีร์

(๑) คำกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในคำนำของนายธรรมมรตนะ แต่งเมื่อพิมพ์หนังสือ
ภาณวารใน ค.ศ. ๑๘๑๖ (พ.ศ. ๒๔๕๘)

ภาณวารยี่สิบขวามี่พระปริตต่าง ๆ ถึง ๒๒ เรื่อง จัดไว้เป็น ๔ ภาค กว่
จะลวดตลอดเป็นเวตาช้านานกว่าครึ่งวัน จึงต้องคิดวิธีลวดภาณวาร
ชนิดอีกอย่างหนึ่ง คือนิมนต์คณะสงฆ์ให้ผลัดกันลวดคราวละ ๔ รูป และ
บางที่จะมีพระเถระผู้เชี่ยวชาญนั่งกำกับตรวจทานด้วยอีกรูป ๑ (เหมือนอย่าง
ลวดภาณวารที่ไทยเราใช้เป็นประจำอยู่ทุกวันนี้) มีหลักฐานว่าชาวลังกานับถือ
คัมภีร์ภาณวารมาก ถึงมีพระมหาเถระองค์หนึ่งทรงนามว่า อโนมทัตต์
แต่งอฏฐกถาอธิบายคุณภาณวารชนิดอีกคัมภีร์หนึ่ง ให้ชื่อว่าสารัตถสมุจจัย
เป็นคัมภีร์ใหญ่จำนวนหนึ่งถึง ๑๓ ผูกใบลาน (ได้แปลเป็นภาษาไทย
เมื่อรัชกาลที่ ๓ และหอพระสมุดฯ ได้พิมพ์แล้ว) ก็ในพงศาวดาร
ลังกาว่า มีพระอโนมทัตต์เป็นพระมหาเถระสำคัญองค์หนึ่งอยู่ในรัชกาล
พระเจ้าบดินทปรักกมพาหุ ซึ่งเสวยราชเมื่อ พ.ศ. ๑๘๐๘ ถ้าเป็นองค์
เดียวกันก็เป็นหลักฐานอีกอย่างหนึ่งว่า คัมภีร์ภาณวารเกิดขึ้นตั้งแต่ก่อน
พ.ศ. ๑๘๐๘ บางที่จะก่อนนั้นคงหลายร้อยปี

ตั้งแต่เกิดมีคัมภีร์ภาณวารจนแล้ว ฟังต้นนิษฐานได้ว่า พระสงฆ์
ชาวลังกาคงอาศัยคัมภีร์นั้นเป็นตำราท่องลวดมนตร์ และลักษณะการที่
ลวดมนตร์คงเป็น ๒ อย่างต่างกัน คือคณะสงฆ์ ๔ รูปผลัดกันลวดภาณวาร
จนตลอดทั้งคัมภีร์อย่าง ๑ เด็ดคณะเพาะคู่พระเพาะคาภาไปลวดอนุโตม
ตามเหตุการณ์อย่าง ๑ และการลวดคณะเพาะคู่พระเพาะคาภานั้น
พระเถระผู้นำลวดมักกล่าว เป็นคำนำสรรเสริญคุณ ของพระคู่พระ และ คาภา
นั้น ๆ (ที่เราเรียกกันว่า "ชุดตำนาน") ก่อน แล้วจึงชวนให้พระสงฆ์

สัตว์ จำนวนพระสงฆ์ ไปเท่าใดก็สัตว์ด้วยกันหมด แต่วิชชิตตำนานจะมี
มาก่อนภาณวารหรือจะมีชนค่อภายหลัง ขอนไม่มีเค้าเงื่อนที่จะสันนิษฐาน
เพราะอาจจะเป็นได้ทั้ง ๒ อย่าง แต่ในพระปริตฉบับดังกล่าวซึ่งพึงพบเมื่อ
แต่งตำนานนี้ มีบทชิตตำนานเกือบจะทุกสูตรในภาณวาร

ราชปริต

พระปริตอย่าง ๗ ตำนานและ ๑๒ ตำนานก็เกิดขึ้นในลังกาทวีป แต่
จะเกิดขึ้นเมื่อใดไม่มีหลักฐานที่จะกำหนด ได้แต่สันนิษฐานว่าคงจะเกิด
ภายหลังแต่งคัมภีร์สารัตถสมุจจัย และมีเค้าเงื่อนที่จะสันนิษฐานได้อีก
อย่างหนึ่ง ว่าคงจะเกิดขึ้นโดยพระราชประสงค์ของพระเจ้าแผ่นดิน จึงได้
เรียกนามตามภาษาบาลีว่า “ราชปริต” ต้องคิดค้นหาเหตุที่เห็นมีเค้า
พอจะสันนิษฐานได้ ด้วยการสังเกตภาณวารอยู่ข้างยี่ดียวเป็ดองเวตามาก
ฝ่ายหนึ่ง และการสังเกตพระปริต ซึ่งพระสงฆ์ได้ออกพระสูตรและคาถา
ต่าง ๆ ไปสังเกตให้ต้องตามเหตุการณ์อยู่ข้างจะสิ้นไป และบางที่มิงงานหลวง
พระสงฆ์จะได้ออกมีใครถูกพระราชอภัยด้วย น่าจะเป็นด้วยเหตุดังกล่าว
มา จึงมีรับสั่งให้พระสงฆ์เถระคิดปรุงพระปริตขึ้นสำหรับสังเกตงานหลวง
ให้มีทั้งฝ่ายเจริญดีริมงคลและฝ่ายที่จะคุ้มครองป้องกันอุบัตินตรายรวม
อยู่ด้วยกัน แต่อย่าให้ยี่ดียวนัก พระสงฆ์จึงได้ออกพระปริตต่าง ๆ มาแต่
ในภาณวารเป็นพัน และเอาคาถาที่นับถือกันเพิ่มเข้าบ้าง ปรุงเป็นราชปริต
ขึ้น แล้วจึงแต่งคาถาเป็นคำเตือนพระสงฆ์ผู้ไปสังเกตให้ช่วยกันแผ่เมตตา

อธิษฐานให้พระปรีทช่วยคุ้มครองพระเจ้าแผ่นดิน และให้ตั้งใจสวดพระปรีท
สำหรับชาติบ้านเมืองก่อนสวดพระปรีทนั้นด้วยบทว่า

สรวุฑู สเดณี สพนุฑู นรินทุ

ปรีทคานุกาโว สทา รกษตุติ ๑๓ ๑

ดังนี้ เมื่อมีราชปรีทเป็นแบบสำหรับสวดในงานหลวง ก็เป็นธรรมดาที่คน
ทั้งหลายจะเกิดนิมิตอยากให้สวดพระปรีทนั้นในที่อื่น ๆ ต่อไปจนเป็นประ
เพณีในพื้นเมือง แต่น่าสงสัยอยู่ข้อหนึ่ง ด้วยราชปรีทปรากฏเป็น ๒ อย่าง
เรียกว่า “จตุราชปรีท” (๗-ตำนาน) อย่าง ๑ “มหาราชปรีท” (๑๒
ตำนาน) อย่าง ๑ อย่างไหนจะเป็นตัวแบบเดิม ข้อนี้เคยตั้งนิษฐานกันมา
แต่ก่อน ว่าอย่าง ๑๒ ตำนานเห็นจะเป็นราชปรีทเดิม ครั้นต่อมาภายหลัง
มีพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่ง ซึ่งอาจเป็นต่างประเทศกับลังกา ทรง
พระดำริเห็นว่ายังยาวนักจึงโปรดให้ตัดลงเป็นอย่าง ๗ ตำนาน มีราชปรีท
เป็น ๒ อย่างขึ้น จึงได้เรียกอย่างยาวว่ามหาราชปรีท เรียกอย่างสั้นว่า
จตุราชปรีท ดังนี้ แต่เมื่อมาพิจารณากันในคราวจะแต่งตำนานพระปรีทนี้ มี
บัณฑิตหลายคน คือพระพิณิจวรรณาการ (แสง สาดิคุต) เป็นต้น กลับ
เห็นว่าอย่าง ๗ ตำนานจะเป็นแบบเดิม อย่าง ๑๒ ตำนานเป็นของปรุ้งใหม่
ต่อภายหลัง อ้างเหตุให้เห็นเช่นนั้น ด้วยบทพระปรีทต่าง ๆ ใน ๗ ตำนาน
กับ ๑๒ ตำนานเหมือนกันโดยมาก เป็นแต่ว่างลำดับผิดกัน ถ้าว่าเฉพาะ
ตัวพระปรีทไม่ยาวสั้นผิดกันก็มากน้อยนัก เป็นแต่มีบทชาติตำนานมากกว่ากัน
ถ้าประสงค์เพียงจะสวดพระปรีทอย่าง ๑๒ ตำนานให้สั้นเข้าคงไม่ทำเช่นปรากฏ

อยู่ อีกประการ ๑ ดังเคยเห็นว่าลักษณะที่จัดลำดับพระปริตต่าง ๆ ทั้งที่
 เพิ่มคำชดคำนานชนเป็น ๑๒ คำนาน เป็นระเบียบเรียบร้อยดีกว่าอย่าง ๗
 คำนาน จึงสันนิษฐานว่าราชปริตเดิมเห็นจะเป็นอย่าง ๗ คำนาน ต่อมา
 มีผู้คิดแก้ไขให้เป็นอย่าง ๑๒ คำนาน ข้าพเจ้าเห็นชอบ ด้วยมีขอ
 ต้นไม้ต้นหนึ่งยืนอยู่ในทางโบราณคดี ที่ประเพณีการสวดมนตร์ใน
 ประเทศนี้ แม้แต่โบราณมาย่อมสวด ๗ คำนานเป็นพัน ๑๒ คำนาน
 สวดเฉพาะแต่ในงานใหญ่ ขอนี้ขอให้เห็นว่า คงได้แบบสวดมนตร์อย่าง ๗
 คำนานเข้ามาจากลังกาค่อนช้านาน จนใช้สวดกันเป็นประเพณีบ้านเมืองแล้ว
 ครั้นเกิดแบบสวด ๑๒ คำนานขึ้นในลังกาที่จับได้มายังประเทศนี้เมื่อภายหลัง
 จึงมิได้ ใช้สวดกันในพื้นเมืองแพร่หลายเหมือนอย่าง ๗ คำนาน

เมื่อแต่งคำนานพระปริตนี้ ข้าพเจ้าได้ ให้ สืบสวนถึงการสวดพระปริต
 ในลังกาที่จับแต่ละประเทศพม่าในปัจจุบัน (๑) ได้ความว่าการสวดราชปริต
 ที่ในลังกาที่จับเด็กเดียนานแล้ว แม้ฉบับที่ศูนย์ จนพระองค์เจ้าปฤษฎางค์
 หาไปประทาน (พระองค์เจ้าปฤษฎางค์ตรัสบอกได้ว่าฉบับเมืองยะไข่ไป)
 จึงถัดมีขึ้น การที่สวดมนตร์พระดังกล่าวดพระสูตรและคาถาต่างๆ ตาม
 แต่จะระสวด แต่การสวดภาณวารในลังกาที่จับยังนับถือกันมาก ว่า
 เวลามีการงานของผู้มบรรดาศักดิ์ เช่นทำบุญวันเกิด มักนิมนต์พระไปสวด
 ภาณวารผลัดกันสวดคราวละ ๔ องค์บ้าง หรือ ๒ องค์บ้าง สวดทั้ง
 กถางวันและกถางคืน ศตอดิ ๓ วันก็มี ๕ วันและถึง ๗ วันก็มี สวด

(๑) มอญ เขมร สวดอย่างเดียวกับไทย

พระพม่านัน พระอริยรักษ์ (ชอเหตียง บียะเมธิ) บอกว่ามีหนังสือ
 สวดมนตร์ รับไปหาพระบัพพิมพมาให้ได้เป็นมหाराชปริต ๑๒ คำนาน
 เช่นเดียวกับของไทย มีถ้อยคำผิดกันแต่เล็กน้อย เห็นเป็นหลักฐาน
 สอดตามความที่ได้กล่าวมา ว่าพระมา มอญ ไทย เขมร ต่างได้แบบ
 ราชปริตมาจากลังกาด้วยกันทั้งนั้น

สวดพระพุทธมนตร์ในประเทศสยาม

พระพุทธคำสอนมาประดิษฐานในประเทศสยามนี้ ร่วมราวคราว
 เดียวกับที่ไปประดิษฐานในลังกาทวิป หรือถ้าจะมาภายหลังก็ไม่ช้านัก ด้วย
 มีหลักฐานปรากฏอยู่ทั้งโบราณวัตถุและเรื่องตำนาน ว่าประเทศนี้เมื่อ
 ชั้นแรกได้รับพระพุทธคำสอนมาแต่ชาวมคธราชู และพระธรรมวินัยที่มาสู่
 ประเทศสยามในชั้นแรกนั้นเป็นภาษาบาลี ครั้นต่อมาเมื่อแรกเกิดตติ
 พระพุทธคำสอนอย่างมหายานชั้นในอินเดีย แปลงพระธรรมวินัยเป็นภาษา
 ดั้งสกฤต พวกชาวอินเดียข้างฝ่ายใต้มาสอนตติมหายาน ชาวประเทศ
 สยามก็รับถือตาม และเปลี่ยนไปศึกษาพระธรรมวินัยในภาษาดั้งสกฤตด้วย
 ทอดหนึ่งช้านาน ครั้นถึงสมัยเมื่อพวกถือคำสอนพราหมณ์และพวกถือ
 คำสอนอิสลามได้เป็นใหญ่ในอินเดีย พวกนั้นเบียดเบียนพระพุทธคำสอน
 จนแทบจะเล็ดมคฺนัย นานาประเทศที่ถือพระพุทธคำสอน เมื่อไม่ได้
 อาศัยอินเดียซึ่งเป็นแหล่งเดิม ต่างก็ปฏิบัติตามรู้ตามเห็นของตนมา
 พระพุทธคำสอนก็เล็ดมลงด้วยกันทุกประเทศ ครั้นเมื่อราว พ. ศ. ๑๖๘๖
 พระเจ้าปรักกรมพาทุมหาราชได้ครองลังกาทวิป ทรงพยายามฟื้นฟูพระพุทธ

คำสั่งนาชนด้วยประการต่าง ๆ มีทำสังคายนาพระธรรมวินัยภาษาชาติให้
เรียบร้อยเป็นต้น พระพุทธศาสดาก็กลับรุ่งเรืองขึ้นในลังกาทวีป กิตติศัพท์
แพร่หลายมาถึงประเทศพะม่ามอญไทยเขมร ก็มีพระสงฆ์ชาวประเทศ
เหล่านั้นพากันไปศึกษาพระธรรมวินัยในลังกาทวีป แล้วอุปสมบทเป็นนิกาย
ลังกาวงศ์ พาดพิงซึ่งพชนกับทงพระไตรปิฎกภาษาชาติที่สังคายนาใหม่
มายังประเทศของตน ในชั้นแรกเป็นแต่มาตังเป็นคณะหนึ่งต่างหาก แต่
เมื่อคุณธรรมปรากฏแพร่หลาย ก็มีคนนับถือและเข้าสัสมักรบวชเรียนตาม
ตติลังกาวงศ์มากขึ้นทุกที จนถึงพระเจ้าแผ่นดินทรงรับอุปถัมภ์ พระสงฆ์
ในประเทศพะม่ามอญไทยเขมรก็ถือตติลังกาวงศ์ด้วยกันหมด ตามเรื่อง
ตำนานที่กล่าวนี้ ฟังเห็นได้ว่าพระธรรมวินัยที่ดี ข้อวัตรปฏิบัติที่ดี ซึ่ง
พระสงฆ์สยามประพฤติในชั้นหลังตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยมา ได้แบบอย่างมา
แต่ลังกาทวีป แม้จนวิธีการสวดพระพุทธรมนตร์ ซึ่งแยกเอามาแสดง
ในเรื่องตำนานพระปริตนี้ ก็มีครบทุกอย่างตามแบบที่มีในลังกา ดังจะกล่าว
อธิบายต่อไป คือ

สวดสาธยายพระธรรม

พระสงฆ์ในประเทศนี้ทุกสังฆารามถือเป็นกิจวัตรที่ต้องสวดมนตร์
(สาธยายธรรม) เวลากลางวันมิได้ขาด และมีหอสวดมนตร์ประจำ
วัดทุกแห่ง ชาวบ้านก็พอใจนิมนต์พระสงฆ์มาสาธยายธรรมเมื่อบำเพ็ญกุศล
เช่นสวดพระอภิธรรม สวดแจ้ง และสวดพระสูตรต่าง ๆ ในงานศพ
และพิธีบูชาเทพเจ้าต่าง ๆ ชาวบ้านเขื่อนึกว่าคนทั้งหลายทำไมจึงชอบ

นิมนต์พระสังฆสังฆพระอภิธรรมในงานศพ หรือแม้จนในงานบุญเพชฌัญญุ
 ค่อมมาได้เห็นอธิบายในหนังสือปฐมสมโพธิของสมเด็จพระปรมานุชิต
 ชิโนรส ตอนเทศนาปริวัคคปริเฉทที่ ๑๗ กล่าวว่าเมื่อพระพุทธองค์เสด็จ
 ขึ้นไปยังดาวดึงส์สวรรค์เพื่อจะเทศนาโปรดพระพุทธรูปรดา ทรงปรารภว่า
 ถ้าประธานเทศนาพระสูตรหรือพระวินัยคุณยังไม่เท่าทันพระคุณของพระ
 พุทธรูปรดาที่ได้นำมาแก่พระองค์ มีแต่พระอภิธรรมอย่างเดียว ซึ่งมีคุณ
 สัมควร “ใช้ค่านามและเข้าบ่อน” ของพระพุทธรูปรดาได้ดังนี้ จึง
 เข้าใจว่าการซึ่งคนทั้งหลายพอใจนิมนต์พระสังฆสังฆพระอภิธรรม เกิดแต่
 ประสงค์จะสนองคุณผู้มีรณภาพ

สวดภาณวาร

ได้ยินว่าแต่โบราณมีประเพณีพระสังฆสังฆกันเป็นคติอย่างหนึ่งว่า
 พระภิกษุบวชใหม่ ในพรรษาแรกต้องท่องจำ “ทำวัตรพระ” (ค่านมัสการ
 ข้างตอนต้นภาณวาร) กับ “พระอภิธรรม” ให้สวดได้ ต่อไปในพรรษาที่ ๒
 ต้องท่องจำ “พระปริต” (ทั้ง ๗ ค่านามและ ๑๒ ค่านาม) ถึงพรรษาที่ ๓
 ต้องท่องจำภาณวารให้สวดได้ทั้งคัมภีร์ กับทั้งธัมมจักกัปปวัตตนสูตร
 และมหาสมยสูตรด้วย พรรษาต่อไปต้องท่องจำปาติโมกข์ให้ได้ภายใน
 พรรษาที่ ๕ ประเพณีที่กล่าวนี้เคยประจักษ์แก่ข้าพเจ้าครั้งหนึ่ง เมื่อตาม
 เสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไปประพาสเมืองกาญจนบุรี
 ใน พ. ศ. ๒๔๕๒ ครั้งนั้นพลับพลาประทับแรมตั้งที่ริมหน้าทางฟากตะวันตก
 ตรงข้ามกับวัดชัยชุมพล ถึงเวดาคำพระวิสุทธวิรังสี (เป็ถียน) เมื่อยังเป็น

พระครูพาพระองค์สว่าง ๒๐ รูปลงมาส่งวคมนตรีที่แพหน้าวัดถวายเป็นถวงลำดับ
 ทุกคืน ประทับแรมอยู่ ๓ ราตรีส่งวคภาณวารได้ตลอดทั้งคัมภีร์ สัมเด็จพระ
 พระพุทธเจ้าทรงหวงทรงสรรเสริญว่าอุคสาหะทองจำ แด่วโปรด ฯ พระราชทาน
 รางวัลพระองค์สว่างทั้งอาราม ข้าพเจ้าเข้าใจว่าจะเป็นด้วยรักษาคติโบราณ
 ที่กล่าวนั้นสืบกันมา ส่อให้เห็นว่าแต่โบราณคงมีการนิมนต์พระองค์สว่าง
 ภาณวารตามรวังบ้านเรือนผู้มีบรรดาศักดิ์เนื่อง ๆ เหมือนอย่างเช่นยังมีอยู่
 ในลังกาที่วัดในปัจจุบันนี้ แต่หากเสื่อมมาโดยอันดับ น่าจะเป็นเพราะเกิด
 ชอบเอาพิธีไสยศาสตร์เข้ามาปนกับพิธีทางพระพุทธศาสนา ดังจะกล่าว
 ในที่อื่นต่อไปข้างหน้า การส่งวคภาณวารจึงคงมีแต่ในงานหลวงและ
 ณะเฉพาะที่เป็นพระราชพิธีสำคัญ และพระองค์สว่างใช้อ่านหนังสือแทนส่ง
 ปากเปล่า เพื่อจะให้ ศักดิ์สิทธิ์ด้วยสมบุรณทั้งอดีตและปัจจุขณะมิได้
 คตกดเค็ดอน หนังสือภาณวารสำหรับพระองค์สว่างมีฉบับเก่าสมัย
 เขียนครั้งกรุงศรีอยุธยาอยู่ในหอพระสมุด ฯ จึงสันนิษฐานว่าประเพณี
 อ่านส่งวคภาณวารจะมีมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี

พระราชพิธีที่ส่งวคภาณวารหนักไม่หนักพจนก ที่เบนพิธีประจำปี
 มีแต่พิธีตรุษ นอกจากนั้นกนเบนพิธีจร คือพระราชพิธีบรมราชาภิเษก
 พระราชพิธีตั้งดวงโสดกนคเจ้าฟ้า พระราชพิธีพฤณศาสตร์ขอฝน กับ
 พระราชพิธีหล่อพระพุทธรูปสำคัญ เช่นพระชัยวัฒน์ประจำรัชกาลเป็น
 ต้น และพิธีพุทธาภิเษกฉลองพระพุทธรูปสำคัญ การส่งวคภาณวารใน
 พระราชพิธีบรมราชาภิเษกนั้น แต่เดิม (เป็นส่วนพิธีเฉลิมพระราชมนเทียร)

พระสงฆ์ ๕ รูปนั่งสวดบนพระแท่นที่บรรทม และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 เสด็จประทับทรงสวดสวดภาณวารในห้องนั้น แบ่งภาณวารสวดเป็น ๓ วัน
 ถึงรัชชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้เปลี่ยน
 มาสวด (เป็นส่วนพระราชพิธีบรมราชาภิเษก) เหมือนกับสวดภาณวาร
 ในพระราชพิธีอื่น ๆ คือตั้งเตียงสวดที่ห้องพระโรง พระสงฆ์ ๕ รูปนั่งสวดสำรับ
 ๕ รูปผลัดกันสวดที่ละ ๒ รูป มีพระเถระนั่งปรกอยู่เตียงหนึ่งต่างหาก
 อีกองค์หนึ่ง สวดทั้งกลางวันกลางคืนตลอด ๓ วัน ๓ คืน ถ้าเป็นพิธีอย่าง
 น้อยก็สวดวันกับคืนหนึ่ง พระสงฆ์ที่สวดภาณวารนั้น ถ้าเป็นพิธีใหญ่
 เช่นบรมราชาภิเษก พระราชาคณะสวด ถ้าเป็นอย่างสามัญพระพิธี
 ธรรมสวด ยังเป็นประเพณีมาจนปัจจุบันนี้

สวดพระปริต

การที่ไทยเราได้ราชปริตของชาวลังกามาเป็นตำรา สันนิษฐานว่าคงได้
 ราชปริตอย่าง ๗ ตำนานมาก่อน จึงได้สวดกันแพร่หลายแต่อย่างเดียว
 ส่วนราชปริตอย่าง ๑๒ ตำนานนั้นคงได้มาต่อภายหลัง จึงสวดเฉพาะงาน
 ใหญ่บางอย่าง แต่พิเศษเหตุในราชปริต มีคาถาอื่นนอกจากที่รวมไว้ใน
 ภาณวารเพิ่มเติมหลายอย่าง ที่แทรกอยู่ข้างต้นเช่นคาถา "สัมพุทธเชฯ" ก็มี
 แทรกตรงต่อข้างท้ายพระปริตเช่นคาถา มหาการุณีโกนาโถฯ เป็นต้นก็มี
 สันนิษฐานว่าคาถาแทรกเหล่านี้คงมีนักปราชญ์เลือกคัดมาแต่พระไตรปิฎก
 หรือแต่งขึ้นใหม่แล้วเอาสวดเพิ่มในพระปริต เพื่อจะให้เป็นที่ระลึกถึงชน
 แลวก็เลยถือเป็นแบบแผนมีมาแต่ในลังกาทวีป เพราะฉะนั้นเมื่อรับ

พระปริตมาต้วดในประเทคนี้ นักปราชญ์ไทยที่เชี่ยวชาญพระไตรปิฎก จึง
 แต่งและเปดียนบทแทรกในพระปริต เพื่อประโยชน์อย่างเดียวกัน จะ
 ยกพอเป็นตัวอย่าง ดังเช่นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง
 พระราชนิพนธ์คาถา ๗ บทสำหรับสวดทำน้าพระพุทธรมนตรี และสมเด็จพระ
 พระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงแต่งคาถา “โย
 จกฐมา” เปดียนคาถา สมนุพุทฺธเช เป็นต้น ที่เพิ่มข้างท้ายพระปริตก็มี
 เช่นคาถา อรหิ สมนุมาต้วมนุพุทฺธโช พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระ
 พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และคาถา ยี่ ยี่ เทวมนุสสุธ้านิ ของสมเด็จพระ
 พระพุทธรโฆษาจารย์ (ฉิม) เป็นต้น คาถาแทรกซึ่งกล่าวมาต้วดเพิ่ม
 ทั้งใน ๗ คำนานและ ๑๒ คำนาน อนึ่งการพิธีซึ่งพระสงฆ์สวดพระปริต
 ในประเทคนี้ลักษณะเป็น ๒ อย่างต่างกัน คือเป็นพิธีทางพุทธรค้ำดนา
 ต้วนอย่าง ๑ เป็นพิธีพุทธรค้ำดนาเจ็อกับไสยศาสตร์อย่าง ๑ ดังจะแ่ดตง
 อธิบายต้อไป

การพิธีพุทธรค้ำดนาต้วน แต่ก่อนมาถ้าเป็นงานมงคลอย่างสำมัญเช่น
 ทำบุญเรือนหรือฉลองพระหรือโกนจุกเป็นต้น สวด ๗ คำนาน ถ้าเป็นงาน
 มงคลวิเศษกว่าสำมัญ เช่นการพระราชพิธีใหญ่แต่สวดมนตร้วนต้วน
 ดงพิธีถอนาและพิธีแรกนาเป็นต้นกต๊ งานชเลยศกต๊ซึ่งเป็นงานสำคัญ เช่น
 งานฉลองอายุและแต่งงานบ่าวสาวเป็นต้นกต๊ ย่อมสวด ๑๒ คำนาน
 แต่ต้วนวันเปดียนเป็นอย่างอื่นไปแ่ดว พระปริตอย่าง ๑๒ คำนานคงสวด

แต่ในงานหลวงบางอย่าง คืองานพระราชพิธีถือน้ำอย่าง ๑ งานพระราชพิธี
แรกนาอย่าง ๑ กับพระราชพิธีเฉลิมพระชันษา (ถัดในพระอุโบสถ
วัดพระศรีรัตนศาสดาราม) อย่าง ๑ นอกจากนี้ ถัด ๗ ตำแหน่งเป็นพ
การ ถัด ๗ ตำแหน่งกระบวน ถัด ก็ผิดกันเป็นหลายอย่าง คือ

๑ ถัดทำนองผิดกัน พระมอญ ถัดทำนอง ๑ พระมหานิกาย ถัด
(เรียกกันว่า ถัดอย่างสังโยค) ทำนอง ๑ พระธรรมยุติก ถัดทำนอง ๑
ทำนองที่พระธรรมยุติก ถัดนั้น ได้ยินมาว่า พระบาทสมเด็จพระจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริช้เมื่อยังทรงผนวช (ตั้งเกิดดูเหมือนจะเขา
ทำนองดังกากับมอญประสมกัน) แต่ถัดพระสงฆ์หลายนิกาย ถัดด้วยกัน
ย่อม ถัดทำนองอย่างมหานิกายเป็นแบบ

๒ ระเบียบผิดกัน ระเบียบพระปริตที่พระมหานิกายกับพระมอญ
ถัดเหมือนกัน แต่ระเบียบ ถัดมนตรีของพระธรรมยุติก พระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงแก้ไขเป็นอย่างหนึ่งต่างหาก ราช
ปริต ๑๒ ตำแหน่งหา ถัดไม่ ถัดแต่อย่าง ๗ ตำแหน่ง คัดโมรปริตออก
และทรงแก้ไขคัทรอนคาถาที่เพิ่มนอกปริตหลายแห่ง แม้ระเบียบ ๗ ตำแหน่ง
ที่พระมหานิกาย ถัดนั้น ก็ยังมีอย่างพลัดดาวและอย่างย่อ อย่างพิสดาร ถัด
เต็มคำ (ดังพิมพ์ไว้ในหนังสือ ถัดมนตรีฉบับหลวง) อย่างย่อ ถัด
ในงานซึ่งไม่จำเป็นจะ ถัดเต็มคำ ยกตัวอย่างเช่นในงานหลวง
อันมี ถัดภาณวารด้วย คืองานโสกันต์เจ้าฟ้า เป็นต้น เพราะพระปริต
ทั้งปวงมีอยู่ในภาณวารทั้งนั้นแล้ว พระสงฆ์หมู่ใหญ่ ถัด ๗ ตำแหน่ง ถึง

จะสวดแต่ตั้งเขปก็ไม่ขาดพระปริตในงานพิธีนั้น เรื่องนเจ้านายเคยทรง
 ปรารภกันเป็นปัญหาว่าพระปริตทั้งปวงพระสงฆ์ก็สวดในภาณวารแล้ว ทำไม
 พระสงฆ์หมู่ใหญ่ซึ่งมาเป็นผู้กำกับการพระราชพิธีจึงต้องสวดมนตร์เย็นด้วย
 ทุกวัน กรมพระสัสมตอมรพันธุ์ประทานอธิบายซึ่งได้เคยทรงสวดมา ว่ากิจ
 ของพระสงฆ์ทั้งปวงมีอยู่ที่จะต้องสาธยายพระธรรมทุก ๆ วัน เพื่อรักษา
 พระศาสนา (ทำนองแต่ก่อนมาถึงเวลายื่นพระสงฆ์หมู่ใหญ่เห็นจะต้องกลับไป
 ไปสาธยายธรรมที่วัดมิให้ขาด) ที่หลังได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต
 ให้สาธยายธรรมตามหน้าที่ได้ทำในพระราชฐาน มิให้ลำบาก ถึงเวลายื่น
 พระสงฆ์หมู่ใหญ่จึงสวดพระปริตเพื่อสาธยายธรรมทุก ๆ วัน ด้วยเหตุ
 นี้ในพระราชพิธีที่มีสวดภาณวาร พระสงฆ์หมู่ใหญ่ที่สวดพระปริตจะคัด
 เท่าหนึ่งเท่าใดก็ได้ไม่ขัดข้องแก่การพิธี การสวดตั้งเขปมีในงานอีกชนิด
 หนึ่ง ซึ่งพระสงฆ์เห็นว่าเจ้าของงานมีกิจการจะต้องบำเพ็ญมาก จึงสวด
 แต่เนื้อพระธรรมที่อยู่ในพระปริต เพื่อจะมีให้เวลาดสวดมนตร์นานนัก
 สวดมนตร์ตามบ้านมักสวดอย่างตั้งเขปโดยมาก ถึงงานหลวงด้วยนักคัด
 คาทายสวดมนตร์อย่างแบบโบราณออกเลยโดยมาก ด้วยเหตุอันเดียวกัน

๓ ขัดตำนาน ตามคำราพระปริตพระสังฆนายกผู้นำสวดมนตร์เป็น
 ผู้ขัดตำนาน (ขอนรู้ ได้ด้วยคำบาดท่ายบทขัดตำนาน ซึ่งดงว่า "ภณาม เห"
 เป็นคำสำหรับผู้ใหญ่พูดกับผู้น้อย) ดังนั้นฐานว่าในสมัยต่อมาจะเป็น
 ด้วยบางคราว พระสังฆนายกผู้นำสวดมนตร์แก่ชราหรือมีเลี้ยงแหบเควือ
 ไม่สามารถจะขัดตำนานได้สะดวก จึงสุมคให้พระภิกษุของคอื่นขัดตำนาน

แทน ก็เลยเกิดเป็นประเพณีสัมมตให้พระภิกษุองค์ใดองค์หนึ่งซึ่งเลี้ยงดี
หรือว่าทำนองเพราะเป็นผู้ชดตำนาน แต่เขื่อนั้นก็ยังหายาก การส่งวัดมนตร์
ในพนเมืองจึงมีใครชดตำนาน แม้แต่ว่า สักเค เชิญเทวดามาฟังพระปริต
ก็มักให้คฤหัสถ์ว่า ส่วนบทชดตำนานนั้นพระสงฆ์ส่งวัดไปด้วยกันกับส่ง
พระปริต อนึ่งบทชดตำนานนั้น แบบเดิมมีแต่ชดในราชปริต ๗ ตำนาน
กับ ๑๒ ตำนาน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสให้
สมเด็จพระสังฆราช (ส่า) วัดราชประดิษฐทรงแต่งบาตบทชดตำนาน
พระสูตรอื่น ๆ ขึ้นอีก เช่น ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร และมหาสมยสูตร
เป็นต้น (ฟังรู้ได้ด้วยบทชดตำนานของสมเด็จพระสังฆราช ย่อม
ดงท้ายว่า “ ภาณาม เต ” เป็นคำสำหรับใคร ๆ ใช้ได้ทั้งนั้น) อีก
อย่างหนึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งแบบให้พระ
สังฆนายกบอกนามสูตรและปาฐกถาให้พระสงฆ์ส่งวัด อันบทบาตนั้น
ขึ้นว่า หนุท มย เป็นเทือกเดียวกับชดตำนานย่อ ๆ แบบนี้ยังใช้อยู่แต่
คณะธรรมยุติกา

๔. เพิ่มพระปริต การส่งวัดพระปริตเดิมมีแต่อย่าง ๗ ตำนาน กับ
อย่าง ๑๒ ตำนาน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเลือก
พระสูตรและพระธรรมปริยายมาให้พระสงฆ์ธรรมยุติกาส่งวัดอีกหลายอย่าง
เช่น อนัตตลักขณสูตร และอาทิตตปริยายสูตรเป็นต้น ถึงธรรมจัก
กัปปวัตตนสูตรและมหาสมยสูตร เดิมก็อยู่ท้ายภาณวาร ทรงพระราชดำริ
ให้มาใช้ส่งวัดอย่างปริต และยังมีปาฐกถาต่าง ๆ ซึ่งเป็นของเก่าบ้าง

ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่บ้าง พระสงฆ์ธรรมยุติกาสวดกันเป็นแบบอยู่
แต่ก่อน ส้มเด็จพระสังฆราช (ดำ) ได้เรียบเรียงไว้ในหนังสือสวดมนตร์
ฉบับหลวง โดยพิศดาร

๕ สวดมนตร์ ๓ วัน แต่ก่อนมาในงานพระราชพิธีบางอย่าง ซึ่ง
พระสงฆ์สวดมนตร์ ๓ วัน แต่ไม่มีสวดภาณวาร เช่นพิธีสารทและพิธี
โสกันต์ขึ้นรองเจ้าฟ้าลงมา เป็นต้น งานเช่นนั้นพระสงฆ์สวด ๗ คำนานใน
วันแรก สวด ๑๒ คำนานในวันกลาง สวดซุ้มจักษุกับปวัตตคนสู่ศรกับมหา
สัณยสูตรในวันหลัง แต่มาแก้ไขเมื่อในรัชกาลที่ ๕ เป็นสวด ๗ คำนาน
วันแรก สวดซุ้มจักษุกับปวัตตคนสู่ศรววันกลาง สวดมหาสัณยสูตรวันหลัง
ยังคงสวดในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาอยู่ในบัดนี้

สวดทำนุพระพุทธรูป

การทำนุมนตร์เป็นส่วนหนึ่งของสวดพระปริต เพราะฉะนั้นจึงเป็น
ประเพณีบ้านเมืองมาแต่โบราณ ถ้ามีการสวดพระปริตที่ใด ก็ย่อมตั้ง
บาตรหรือหม้อใส่น้ำมึ้นเทียนจุดติดไว้ และผูกค้าย้ายสัตถุจน์ตามมาให้
พระสงฆ์ทวงปวงถือในเวดาสวดพระปริต

จะขอก้าววินิจฉัยแทรกตรงนี้สักหน่อย ข้าพเจ้าเคยนิมนต์
พระสงฆ์ถึงกาและพระสงฆ์พะม่ามาทำบุญ ตั้งเกตุเวดาสวดมนต์ตั้ง
คาถาบท ทั้งพระสงฆ์ถึงกาและพะม่า แต่พระสงฆ์ไทยมอญสวดมนตร์
ไม่ตั้งคาถาบท ที่ผิดกันจะเป็นด้วยเหตุใด พิเคราะห์ดูก็เห็นเค้าเงื่อน
ต้นนิษฐานว่าประเพณีเดิมในอินเดีย คาถาบทเป็นของพระสงฆ์ใช้ใน

เวตาเข้าบ้าน จะเทศน์หรือจะสวดมนตร์ในบ้าน คงตั้งคาถาบัตร พระไทย
 มอญทุกวันนี้ เวตาให้ศัตกดี สวดอนุโมทนากดี หรือสวดภาณวาร
 และพระอภิธรรมบนเตียงสวดกดี ก็ตั้งคาถาบัตร ที่ไม่ตั้งคาถาบัตรในเวตา
 สวดมนตร์ เดิมเห็นจะเป็นเพราะถือสายสัญญาณ ฉันทิตที่เทศน์ไม่ตั้ง
 คาถาบัตรก็คงเป็นเพราะถือคัมภีร์อยู่เป็นทำนองเดียวกัน แล้วยังมากตาย
 เป็นประเพณีไม่ตั้งคาถาบัตรเวตาสวดมนตร์ ไม่เด้อกว่าจะต้องถือสายสัญญาณ
 หรือไม่ ลักษณะการทำนಾಮนตร์นั้น ฉันทิตฐานว่าแบบเดิม เมื่อพระสงฆ์
 สวดไปถึงบท “สัถกุดวา” (คือครบ ๗ คำนานแล้ว) พระสงฆ์นายก
 ปลดเทียนมาเวียนปากบาตรหยดขมลงลงในน้ำ พอจบมนตร์บทนั้นก็เอา
 เทียนจุ่มน้ำที่ในบาตรดับไฟ ข้าพเจ้าได้เห็นทำอย่างวานทวดบ้าน โคน
 แขวงจังหวัดกำแพงเพชรซึ่งเป็นวัดบ้านนอกห่างหลักแหล่งแห่งเรียนทั้งปวง
 จึงนึกว่าเห็นจะเป็นวิธีเดิมบอกเล่าสืบกันมาในวัดนั้น ได้ยินกล่าวกันอีก
 อย่างหนึ่งว่า การทำนಾಮนตร์พระปริตแบบเก่า นั้น คฤหัสถ์เป็นผู้ทำ
 เหมือนอย่างเป็นผู้สวด สัคเค ข้าพเจ้าพึงได้เห็นดังกล่าวเมื่อเร็ว ๆ นี้ที่บ้าน
 แห่งหนึ่งในกรุงเทพ ฯ ก็ยังมีเทียนจุดติดปากบาตรและหม้อนามนตร์ และ
 ถ้ามสายสัญญาณดังกล่าวมาแล้ว พอพระสงฆ์สวดขึ้น อิติปิโส ในรัชกาลสุทร
 คฤหัสถ์ผู้เป็นนางงานพิธี ก็เข้าไปปลดเทียนหยดขมลงในบาตรแล้ว
 เอาถับติดตั้งเก่า ครั้นจบสวดมนตร์ก็กลับเข้าไปปลดเทียนตั้งลงให้ดับ
 ในนಾಮนตร์ ข้าพเจ้าฉันทิตฐานว่าทำอย่างนี้หาใช่แบบแผนไม่ น่าจะเกิด
 ขึ้นแต่พระสงฆ์บางแห่งไม่รู้ วิธีทำนಾಮนตร์ คฤหัสถ์ผู้จึงเข้าไปทำแทน

การทำนํามนตร์ตามแบบหลวงในพระราชพิธีดํามัญ ถือว่าน่าซึ่งคงใน
 พระมณฑลย่อมเป็นนํามนตร์อยู่แล้ว คือเป็นการพระราชพิธีซึ่ง (ข้าพเจ้า
 ดันนิษฐานว่าจะมีขึ้นในรัชกาลที่ ๔) ต้องพระราชประสงค์นํามนตร์
 สำหรับโล่งจํารงเป็นพิเศษ จึงทรงจุดเทียนซึ่งติดหลังกรอบนํามนตร์
 ของหลวง แล้วทรงประเคนกรอบนั้นแก่พระสังฆนายก ๆ เขาถ่าย
 ถ่ายสัญญาพันเชิงกรอบซึ่งคงไว้ตรงหน้าแล้วสอดพระปรีดไปจนรัตนสูตร
 เมื่อถึงคาถาท้ายซึ่งชื่อว่า “ซัน ปุราณ” ก็เปิดฝาครอบแล้วปลดเทียน
 เวียนให้ขมยหยดลงในน้ำ ครั้นถึงบทว่า “นิพฺพนฺติ ชีวํ ยถายมฺพที่โป”
 ก็จุ่มเทียนลงให้ดับในน้ำพร้อมกับคำว่า “นพฺพนฺติ” แล้วเปิดฝาครอบ
 ติดเทียนไว้อย่างเดิม แต่การสอดพระปรีดทำนํามนตร์ถือเป็นการ
 ดําคัญในราชประเพณีอย่างหนึ่ง มีตำแหน่งพระครูพระปรีดไทย ๔ รูป
 พระครูพระปรีดมอญ ๔ รูป สำหรับสอดทำนํามนตร์ ในบรรดา
 งานพระราชพิธีซึ่งมีสังฆมุขากิเชกพระราชาคณะไทยรูป ๑ มอญรูป ๑
 กับพระครูพระปรีด ๘ รูปนั้นสอดทำนํามนตร์ดํามนตร์สำหรับสังฆมุขากิเชก
 ทุกรูป และโดยปกติ พระครูพระปรีดมอญต้องเข้ามาสอดทำนํามนตร์
 ที่หอศาลศราคมทุกวัน นํามนตร์พระปรีดนั้นส่วนหนึ่งแบ่งส่งไปดํามนตร์
 เป็นนําดังพระพักตร์และโล่งจํารงอีกส่วนหนึ่งโล่งบาตร ๒ ใบ ให้สังฆการี
 ถอดตามพระครูพระปรีด ๒ องค์เข้าไปเค็รประด้วยกำ หมายาคาที่ในพระราชวัง
 เวลาบ่าย ๑๔ นาฬิกาทุกวันเป็นนิตยมาแต่โบราณ อธิบายเรื่องพระมอญ
 ทำนํามนตร์พระปรีด พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรง

พระราชนิพนธ์ไว้ ในประกาศฉลองหอเสด็จบรมปริต (ซึ่งหอพระสมุดฯ
ได้พิมพ์ไว้ ในประชุมประกาศพระราชพิธีฯ) พระปริตที่พระครูสังวต
ทำนามนตรนั้นกัสังวต ๗ คำนานนั้นเองมิได้ใช้พระปริตอื่นแปลกออกไป

ยังมีวิธีสังวตพระปริตเฉพาะงานอีกอย่างหนึ่ง คือในงานพระราช
พิธีแรกนา เมื่อสังวตพระปริต ๑๒ คำนานหมดแล้ว สังวตคาถาพิชัยมงคล
เพิ่มเข้าด้วยเฉพาะงานนั้นอย่างหนึ่ง งานฉลองอายุกัสังวตมนตรวันเดียว
สังวตหม่มจกกับปวัตตนสูตกรก่อน แล้วสังวต ๗ คำนานต่อ มีชุดคำนาน
แต่พระปริตสังวตอย่างสังเขป อีกอย่างหนึ่งนั้นในงานบุพเพเตตพดี เช่น
ทำบุญหน้าศพ สัปตมวาร บัญญาสัตมวาร และศัตมาหะ สังวตอนันตค
ถักขณสูตกร อากิตตปริยายสูตกร และสูตกรอื่นบ้าง บางที่กัสังวตหม่มจก
กับปวัตตนสูตกร สังวตมนตร้อย่างหม่มพระอภิธรรมต่อท้าย ที่จริงการ
สังวตมนตรในเรืองบุพเพเตตพดีเป็นสาธยายธรรม แต่กระบวนที่สังวตปรุง
เป็นอย่างสังวตพระปริต หาใช่เป็นพระปริตตรงตามคำราเดิมไม่

มหาทิพมนตร

มีบทสังวตมนตรอยู่อีกคัมภีร์ ๑ เรียกว่า “มหาทิพมนตร” มีมนตร
ต่าง ๆ รวมอยู่ในคัมภีร์นั้น คือ มหาทิพมนตร ๑ ชัยมงคล ๑ มหาชัย ๑
อุณหิสวิชัย ๑ มหาสัจ ๑ รวม ๕ อย่างด้วยกัน สำหรับสังวตเพื่อให้เกิด
สังวตคัมภีร์และให้อายุยืน ได้ยินว่าแต่โบราณ เมื่อยกกองทัพไปทำ
สงคราม ย่อมสอนให้พวกทหารสังวตมหาทิพมนตร ในเวธาคำทุก ๆ วัน
อีกสถานหนึ่งในงานมงคลเช่นทำบุญฉลองอายุเป็นต้น มักให้สังวต ๕ คน

ขนหนึ่งเคียงสัตว์มหาพิพมนตร์ และกล่าวกันว่าทำนองสัตว์นั้นไฟเพราะนำฟัง
 นัก หรืออย่างนั้นผู้มบรรดาคักัดพอใจทำมาแต่ก่อน ฟังมาเด็กเมื่อในรัชช
 กาลที่ ๕ เห็นจะเป็นด้วยรังเกียจว่าคล้ายกับสัตว์ศพ เพราะพวกนักสัตว์
 ศฤห์สัตว์ที่เป็นคนกระนองมักเอาบาทมหาชัยไปสัตว์อดอดทำนองเด่นในเวตาประ
 กวดสัตว์ศพ อีกสถานหนึ่งเพราะเกิดมีพิธีสัตว์นครหาญสมธรรมชนแทน
 การสัตว์มหาพิพมนตร์ก็คุ้นไป ยังเหลืออยู่แต่ตัวตำรา ทั้งคำแปล
 และที่แปลเป็นกลอนภาษาไทยกำกับไว้ (หอพระสมุดฯ ได้พิมพ์แล้ว)
 ต้นนิษฐานว่ามหาพิพมนตร์ เห็นจะเป็นของแต่งขนทางกรุงศรีวัดคณาคนหุค
 เมื่อเมืองเวียงจันทย์ยังเป็นอิสระ แต่แต่งในสมัยเมื่อความรู้ภาษาบาลี
 เต็มมทราบดีเยี่ยมมากแล้ว และต้นนิษฐานว่าจะใช้สัตว์อย่างภาณวาร ซึ่งยัง
 ใช้กันอยู่ทางมณฑลอุดรและมณฑลอุดรอันแดนจันทย์ปัจจุบันนี้ แต่จำนวน
 แปลเป็นกลอนเป็นภาษาไทยข้างใต้ แต่ก็เห็นจะเก่าเกือบถึงครึ่งกรุงศรี
 อยุรยา เมื่อใดตำราลงมาจากข้างเหนือเช่นเดิมเห็นจะนิมนต์พระสัตว์อยู่
 ก่อน ต่อเมื่อเกิดคำแปลจึงให้ศฤห์สัตว์ทั้งภาษาบาลีและคำแปล นักสัตว์
 ศฤห์สัตว์คงคิดทำนองสัตว์ให้ไฟเพราะเพราะฝรั่งยังชนเป็นอันตบมา จนกระทั่ง
 กลายเป็นเครื่องเด่นไป

สวดพระพุทธรูปเนื่องกับไสยศาสตร์

ในไสยศาสตร์มีคำรามบถอเทวดานพเคราะห์ที่ คือ พระอาทิตย์ พระ
 จันทร์ พระอังคาร พระพุธ พระพฤหัสบดี พระศุกร์ พระเสาร์ พระราหู

พระเกตุ เทวดา ๘ องค์ หนึ่งว่า เกยวชของด้วยกำเนิดของมนุษย์ และอาจให้
 คุณโทษทำให้อายุยืนหรืออายุสั้น และให้เป็นผู้ชหรือเป็นทุกข์ได้ จึงมี
 วิชบุชาเทวดานพเคราะห์เพื่อป้องกันและบำบัดอันตราย และให้เจริญสิริ
 มงคลอายุวัฒนะ พวกพราหมณ์นำวิชบุชาเทวดานพเคราะห์เข้ามาตั้งด่อน
 ในประเทศนี้ เนื่องด้วยวิชชาโหราศาสตร์ จึงเชื่อกันแพร่หลาย เคย
 เกิดความประสงค์จะเอาการบูชาเทวดานพเคราะห์เข้าติดต่อกันในลัทธิพระพุทธ
 ศาสนา ซึ่งไม่ขัดแก่กัน ด้วยตามลัทธิพระพุทธศาสนามักถือว่ามีเทวดา
 และถือว่าเทวดาอาจให้คุณและโทษแก่มนุษย์ได้อยู่บ้างแล้ว จึงเกิดวิ
 สวดพระพุทธรูปมนตร์เนื่องด้วยเทวดานพเคราะห์ ซึ่งด้วยเหตุดังกล่าวมา ข้อ
 ที่เกยวชนั้นถือเอาที่ตั้งเทวดานพเคราะห์เป็นเกณฑ์ ตามตำราพราหมณ์
 ว่าที่ตั้งเทวดานพเคราะห์รวมกันเป็น ๓๐๘ ส่วน แยกจำนวนเป็นรายองค์
 พระอาทิตย์ ๖ พระจันทร์ ๑๕ พระอังคาร ๘ พระพุธ ๑๗ พระเสาร์ ๓๐
 พระพฤหัสบดี ๑๘ พระราหู ๑๒ พระศุกร์ ๒๓ พระเกตุ ๘ พระสังฆะเอาจำนวน
 ที่เป็นเกณฑ์นี้เข้าสังเคราะห์ ในการสวดมนตร์พิธีอันเนื่องด้วยเทวดานพ
 เคราะห์ เป็นต้นว่าในพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ เมื่อสวดพระปริ
 จบแล้ว สวดคาถาพืชมงคลซึ่งขึ้นว่า

“ภควา อรหัง สุมมา- สุมพุทฺโธ ฉายินิ วโร ๑๓ ๑

สจฺเจน เม สโม นตฺถิ เสดา เม สจฺจปารมีติ” นี้

ถ้าวันอาทิตย์สวด ๖ จบ ถ้าวันอื่นก็สวดเท่าจำนวนเกณฑ์ที่ตั้ง

เทวดาในวันนั้น

อีกอย่างหนึ่ง ถ้าวัดมนตร์ในการฉลองอายุ เมื่อวัดพระปริตจบ
แล้ว เขาบทซัดใน ๑๒ คำนานต์มมตให้สำหรับเทวดานพเคราะห์ทั้งทละองค์ คือ

พระอาทิตย์	วัด	ปุเรนุคมุโพธิ์สมุภาเว ๑๓ ๑
พระจันทร์	”	ปุณฺณตภา มหาเศร ๑๓ ๑
พระอังคาร	”	ยสุตานุภาวโต ยกฐา ๑๓ ๑
พระพุธ	”	สพฺพชาติวิธชาตินี ๑๓ ๑
พระเสาร์	”	ปริคฺติ ยมฺภณนุตสุต ๑๓ ๑
พระพฤหัสบดี	”	ปานิชานโต ปฏฺจาย ๑๓ ๑
พระราหู	”	อปฺปสฺนเนหิ นาคสุต ๑๓ ๑
พระศุกร	”	ยสุตานุสุตฺรเนนาบี ๑๓ ๑
พระเกตุ	”	ชยิ เทวมนุสุตฺานี ๑๓ ๑

วัดท้ายพระปริตก็จบเท่ากำลังของเทวดานพเคราะห์ทั้งทละองค์ ที่เสวยอายุ

อีกอย่างหนึ่ง เพื่อจะให้เวลาดัดสนัดมา สัมมตพระปริตต่าง ๆ
ให้เป็นสำหรับเทวดานพเคราะห์องค์ละปริต ดังนี้

พระอาทิตย์	วัด	อุทฺเตคยณฺจกฺชฺมา ๑๓ ๑
พระจันทร์	”	ยนุทฺนุณิมิตฺติ ๑๓ ๑
พระอังคาร	”	กรณียมคฺตฺกฺสุตฺน ๑๓ ๑
พระพุธ	”	วิรูปกฺเช ๑๓ ๑
พระเสาร์	”	ยโตหิ ภคินิ ๑๓ ๑
พระพฤหัสบดี	”	ยานิธ ภูตานิ ๑๓ ๑

พระราหู	ดวง	วิปัสสิ์สัต์ ๑ ๓ ๑
พระศุกร์	”	ชชกุศตุ์ศร ๑ ๓ ๑
พระเกตุ	”	มหาการุณิโก ๑ ๓ ๑

และดวงมณฑกร์เป็น ๘ คำนานให้ครบนพเคราะห์ค้ตามค้มค้มนั้น ที่ว่ามานี้
เป็นวิค้เก้

สวดนวครหายุสมธรรม

ในรัชกาลที่ ๕ ส้มเด็จพระเจ้าฟ้า ๑ กรมพระยาบำราบปรบค้ษจะทรง
บำเพ็ญพระกุศค้ถนดองพระชนนษา (เข้าใจว่าเมื่อพระชนนษาครบ ๕๐ ใน
ปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๓๒) ใค้จะทรงทำพิช้พิเค้ษ แต่ทรงรังเกียจวิค้ที่ค้ทำกัน
มาแต่ก่อน จึงตรัสปรึภษาค้กับส้มเด็จพระสังฆราช (ปุ่สัศเทว ถ่า) จัค้
แบบพิช้ค้ใหม่ ให้ ไหรุษาเชิญเทวดานพเคราะห์ค้มาฟังสวดพระพุทค้มนคร์
ที่ถะองค้ และให้พระสังฆ ๕ รูปสวดพระธรรมค้ต่างค้อันมีช้ชธรรมมีจ้ำนวน
เท่าถะณค้ก้ถ้างเทวดานพเคราะห์ค้ถะพะองค้ ค้ ให้ฟัง

ดวง	อนุค้ศรยปาจ	ดำหรับ	พระอาทิตย์
”	จรณปาจ	”	พระจันทร์
”	มคค้วิภงคปาจ	”	พระอังคาร
”	อินุทริย พต โปษุณงคปาจ	”	พระพุธ
”	ทส้พตฉานปาจ	”	พระเสาร์
”	ทส้สฉฉา นวอนุปุพุพิหารปาจ	”	พระพฤหัสบดี
”	สค้ปฎจ้าน ส้มมุบปุพาน อิทุธิปาทปาจ	”	พระราหู

สวด สปุบริธมม อริยชน สมนาสมาธิปริชาโรปาย สำหรับ พระศุกร

” อสมาภูวคฤ วินยปาฬ ” พระเกตุ

สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งบทสวดตำนานสำหรับพระธรรมนั้น ๆ ด้วย
สวดสลับกับโหรบูชา ได้ทำพิธีนวดครหาญุสุมธรรมที่วังสมเด็จพระเจ้าฟ้า ฯ
กรมพระยาบวรปรัภักษ์เป็นครั้งแรก ครั้นถึงบขชาติ พ.ศ. ๒๔๒๓ เมื่อ
พระชันษาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึง ๒๕ ปี เป็นเขตต์
เบ็ญจเพศ ทรงพระราชปรารภจะทำการพิธีเฉลิมพระชันษาในปีนั้นให้พิเศษ
กว่าที่ทามาแต่ก่อน มีพระราชดำรัสหาหรือสมเด็จพระเจ้าฟ้า ฯ กรมพระยาบวร
ปรัภักษ์ จึงกราบทูลให้ทรงทำพิธีนวดครหาญุสุมธรรม และได้ทำในงาน
หลวงในปีนั้นเป็นต้นมาทุกปี และผู้อื่นก็ทำตามในเมื่อทำบุญฉลองอายุ
เมื่อเข้าเขตต์สำคัญเช่นชยิตเป็นต้น ใช้เป็นแบบแพร่หลายสืบมา

พิธีสวดนวดครหาญุสุมธรรมแต่แรกสวดกว่า ๔ ชั่วโมงจึงจบ มาถึงใน
รัชชกาลที่ ๖ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรง
พระดำริตัดพดความออก คงไว้แต่หัวข้อตัวพระธรรม เดียวนี้จึงสวดได้จบ
เพียงเวตาราว ๒ ชั่วโมง การสวดนวดครหาญุสุมธรรมกันนับเป็นพระปริตอย่าง
หนึ่ง จึงได้แสดงอธิบายไว้ในตำนานนี้

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ ไสภณพิพรรฒธนากร

ตำบลถนนราชบพิธ จังหวัดพระนคร

วันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๒